

Анатолій Луцик

к.е.н., доцент, докторант кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Андрій Захарек

аспірант кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ПРОБЛЕМАТИКА ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Будь-яка державна політика проводиться, виходячи з певних параметрів, характеристик, що описують явище чи події. Невизначеність свідчить про значну різницю у цих параметрах. Хоча невизначеність зустрічається і в повсякденному житті, часто її пов'язують з війною, тероризмом, природними катаклізмами.

У кожного суспільства чи країни світу ніколи не буде достатньо емпіричного досвіду щодо проведення будь-якої державної політики під час війни. Це стосується безпосередньо і податкової політики. Сучасна Україна одна з перших країн світу зустрілась з проблемою здійснення державної політики під час бойових дій на території країни. Зважаючи на те, що будь-які державні рішення обумовлюють відповідне фінансове забезпечення, то питання джерел такого фінансування виходить на перший план. Типова розвинута країна, модель якої намагається побудувати Україна, формує свої фінансові ресурси за рахунок податкових надходжень, які є основою формування державних фінансів.

Раціональна та ефективна податкова політика має забезпечувати державу достатніми податковими надходженнями з одночасним збереженням стимулів для функціонування та розвитку підприємницької діяльності. У 2022 році за даними Державної служби статистики України скорочення ВВП України у співвідношенні з попереднім роком склало 29,1% [1]. Тобто фактично Україна втратила третину економіки країни. Такі «економічні гіганти» України як Азовсталь, Запорізька АЕС, що були вилученими зі створення ВВП України, є яскравими та не поодинокими прикладами позбавлення країни частки ВВП. За цих умов потрібно було оперативно реагувати та вносити корективи до державної економічної та у тому числі податкової політик, щоб в подальшому формувати її з розвитком нових джерел податкових надходжень.

За таких умов дискусійними були рішення щодо встановлення податкових привілеїв для імпортерів продукції у формі скасування оподаткування. За декілька місяців 2022 року країна втратила мільярди гривень податкових надходжень, які могли бути використані на посилення оборони та захисту країни. Запровадження особливих умов бізнесу через впровадження 2% ставки податку теж неоднозначно було сприйняте суспільством та бізнесом. Таке нововведення мало б бути тимчасовим і могло запроваджуватись в окремих регіонах країни.

Військові дії видозмінили структуру податкових надходжень в Україні. Податок на доходи фізичних осіб, який є найбільшим за обсягом надходжень у розвинутих країнах, є також ключовим в українській податковій системі. Згідно

Бюджетного кодексу України лише 25% податкових надходжень ПДФО надходить до Державного бюджету, решту надходить до місцевих бюджетів [2]. Тобто ПДФО є ключовим у фінансових ресурсах місцевих бюджетів. У 2022 році значно зросли надходження з цього податку від військовослужбовців і склали 21% усіх доходів місцевих бюджетів (83,6 млрд грн), значно розширивши фінансові повноваження на місцях [3].

Реформування податкової політики слід розглядати одночасно із видатковою політикою. Інакше кажучи, ці додаткові надходження, що надходять від військовослужбовців слід в першу чергу спрямовувати на підвищення державної безпеки, безпеки регіонів, а не на благоустрій чи покращення регіональної інфраструктури. Такі диспропорції особливо помітні в умовах перманентної іноземної військової допомоги для нашої країни та на тлі євроінтеграційних прагнень України. В умовах коли Україна отримує як військову так і макрофінансову допомогу, дивними виглядають витрати на реконструкцію стадіонів, придбання барабанів, квітів [3]. Побудова виробничих об'єктів, пов'язаних з обороною та безпекою є найактуальнішим напрямом в сьогоднішніх умовах, а в перспективі може бути суттєвим джерелом державних доходів чи у формі сплачених податків такими підприємствами чи безпосередньо у формі доходів від державних підприємств.

Перспективним напрямком податкового реформування має бути правове закріплення використання податків, сплачених військовослужбовцями на підвищення обороноздатності та безпеки країни. Вважаючи на виснажливість і тривалість військових дій необхідним є підсилення фінансової безпеки країни за рахунок забезпечення повноцінного функціонування бізнесу в умовах невизначеності та війни. Пріоритетом має бути застосування податкових стимулів у формі податкових пільг чи знижених ставок податків до тих бізнесів, які сприяють обороні країни, продовольчій, фінансовій безпеці. З метою детінізації економіки у майбутньому слід максимізувати частку безготівкових розрахунків та цифровізації економіки. Суттєвою з позиції підсилення фінансової безпеки держави є митна сфера. Мінімізації корупції у цій та інших сферах державного фінансового контролю сприятиме зростанню частки легальної економіки та обсягу державних фінансів.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/vvp/ind_vvp/ivvp_22_ue.xls
2. Бюджетний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/conv#n571>
3. Податки із грошового забезпечення військових становлять майже 23% доходів місцевих бюджетів. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/07/18/702323/>
4. У країні війна, а влада робить ремонти. Чи можна витратити ці гроші на армію. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/07/18/702312/>